

Uzun Həsən oğlu Yadigar Mirzənin ordusunu Təbriz yaxınlığında qarşılamağı qərara aldı. Bu Uzun Həsənin qarşılaşdığı qüvvəni necə qiymətləndirməsi ilə bağlı idi. Yadigar Mirzə irəlilədikcə, ona demək olar ki, müqavimət göstərilmirdi. Ancaq Uzun Həsənin çaparları Yadigar Mirzənin keçib gəldiyi ərazilərin hamısına ciddi xəbərlər aparırdı. Demək olar ki, Yadigar Mirzənin qoşunu üçün arxadan heç bir kömək, yardım və ərzaq gətirilə bilməzdi. Ayrı-ayrı ərazilərin nəzarətçi dəstələri yolları kəsir, pusqular qoyur... bir sözlə, Yadigar Mirzənin Osmanlı səltənəti ilə əlaqəsi kəsilirdi. Bununla da təcrübəli və dünya görmüş Uzun Həsən Yadigar Mirzəni arxalandığı qüvvələrdən təcrid eləmiş olurdu. Digər tərəfdən Yadigar Mirzə də müqaviməti görmədiyi üçün şirniklənir və daha inamla irəliləyirdi. Ona elə gəlirdi ki, əhali Ağqoyunlu hakimiyyətindən cana doyub, bezib və ciddi narazılıq var. Amma əslində, bu Uzun Həsənin taktiki tələsi idi. Və Yadigar Mirzə də bunu başa düşmədən tələyə doğru daha çox can atırdı. Uzun Həsən Yadigar Mirzəni Təbriz yaxınlığında qarşılamağı qərarlaşdırarkən onun daha çox aldanışlara və səhvlərə yol verməsini gözləyirdi. Yadigar Mirzə Təbriz yaxınlığında dayanmalı oldu. Vəziyyəti aydınlaşdırmaq Uzun Həsənin planlarından xəbər tutmaq üçün bir-iki gün gözləməyi qərara almışdı. Onun xəbəri yox idi ki, Uzun Həsən Yadigar Mirzəni hərəkətə başladığı andan üzü bəri müşahidə eləyir, onun qüvvələri haqqında məlumat toplayır. Sərkərdələrinin kimlər olduğu, hansı döyüşə üstünlük veriləcəyini, oxçuların hansı məsafədə yerləşəcəyini, süvarilərin hansı tərəflərdən həmlə edə biləcəyini... bütün bunların hamısını öyrənmiş, bəzi məqamları da təxmin etməklə, özü üçün aydınlaşdırmışdı. Döyüşün başlanmasına yəqin ki, az qalırdı, çünki Uzun Həsən Yadigar Mirzənin ağır səfərdən üzü bəri yorğun düşmüş ordusuna dincəlmək üçün vaxt vermək fikrində deyildi.

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

- Bilirəm hökmdarım, - Şeyx Heydər cəsarətlə dilləndi - ona elə gəlir ki, o, Təbrizə çatan kimi Təbriz əhli üsyan qaldıracaq, taxt-tacı ələ keçirib, Yadigar Mirzəyə təhvil verəcək.

- Bəli, bəli, mən bunu yaxşı bilirəm, ancaq hər ehtimala qarşı biz Təbrizdə də nizam-intizamı qoruyacaq qüvvələr saxlamışıq. İndi əsas odur ki, sən sürətlə hərəkətə keçirsən və Yadigar Mirzəni Təbrizə doğru sıxışdırırsan. O, sənə qarşı ciddi müqavimət göstərməli olsa, qüvvələri parçalanacaq, bizimlə döyüşən tərəflər zəifləyəcək. Və iki qüvvənin arasında vurnuxan Yadigar Mirzə ilə özüm qarşılaşacağam - Uzun Həsən «özüm qarşılaşacağam» sözlərini xüsusi vurğu ilə, bir qədər də qəzəbqarışıq ahənglə işlətdi. Uzun Həsən sözünə bir az aram verdi, amma Şeyx Heydər dinmədiyini görüb davam elədi. - Qoy gələcək nəsillər bilsinlər ki, əslinə, torpağına, yurduna xain çıxanların qabağına necə çıxmaq lazımdır. Artıq burada

şığmaq üçün sahibindən icazə istədi. Şeyx Heydər ordugahın bir tərəfində onu müntəzir gözləyən süvarilərinə tərəf çapdı. Az keçməmiş toz dumanı qarışdı. Uzun Həsən bildi ki, bir az müddətdən sonra Şeyxin süvariləri arxadan Yadigar Mirzəyə hücum çəkəcək.

Uzun Həsən bir tərəfdə dayanmış Zeynal Mirzəyə işarə elədi. Bu işarənin də mənası o idi ki, əgər Şeyx Heydər öz süvariləri ilə Yadigar Mirzənin qüvvələrinin sağ tərəfini mühasirəyə alıb arxasına keçəcək. Zeynal Mirzə isə sol tərəfdən hərəkətə keçməli idi. Ata-oğul bu döyüş haqqında hələ ötən gün öz aralarında müzakirələr aparmışdılar. Həmin müzakirə vaxtı Zeynal Mirzə anlamışdı ki, daha bu həna o hənadan deyil. Yəni Uğurlu Məhəmməd Mirzəni bir vaxt döyüş meydanından salamat buraxmaq Yadigar Mirzənin fəsadlarına yol açmışdı. Yəni indi Yadigar Mirzənin taleyi bu gün bu meydandaca həll olunmalı idi. Zeynal Mirzənin o da

uzaqdasız. Biz ölsək öz torpağımızda dəfn olunacağıq, siz isə...

Zeynal Mirzənin səsinə eşidən döyüşçüləri də qızgın bir ruhla hər tərəfdən hücumla keçdi. Meydan böyük olsa da, düşmən arasında olan çaxnaşmadan məlum oldu ki, Şeyx Heydər süvariləri az qala ordugaha yaxınlaşmaqdadır. Uzun Həsən bir qədər həündür ərazidə döyüşə rəhbərlik eləyir. Meydanın görünən tərəflərinə diqqət yetirirdi. O, Şeyx Heydər süvarilərinin Yadigar Mirzənin ordugahına girdiyini gördü. Başa düşdü ki, indi Yadigar Mirzə hər tərəfdən sıxışdırıldığı üçün özü onun üstünə gələcək. Kiçik bir dəstə ilə özünü qurtarmağa çalışan Yadigar Mirzə günortaya yaxın qalib gəlmək ümidini tamam itirdi. Demək olar ki, öz atlı dəstələri ilə döyüşmədən Uzun Həsənə tərəfə çapırdı. Ancaq bilmirdi ki, sərt qüvvələrlə elə burada qarşılaşacaq. Uzun Həsən əvvəlcədən döyüşçülərinə tapşırırmışdı ki, Yadigar Mirzə ilə haqq-hesabı özü çürüdəcək. Ona görə də Uzun Həsənin xüsusi təlim görmüş güclü süvariləri bir anda Yadigar Mirzənin dəstələrini pərən-pərən saldılar.

Meydanın düz ortasında Uzun Həsənə Yadigar Mirzə qarşı-qarşıya dayanmışdı. Yadigar Mirzə ətrafına baxdı. Onu müdafiə edəcək bir kimsə görünmürdü. Qarşısında dayanmış atasının qəzəbli baxışları ilə qarşılaşanda sanki sarsıldı. Atasının gözündə dağ qədər qüdrətli görünürdü. Sanki indicə yuxudan ayıldı. Ürəyində Sultan II Mehmeti dəfələrlə lənətlədi. Onun oxçuların məharətindən bəhrələnməyi dəfələrlə tapşırırmış olsa da, oxçular indi heç nəyə yaramamışdılar. Çünki Uzun Həsənin qüvvələri onun üstünü qəflətən almışdı.

Uzun Həsən də oğlunun atın üstündə sanki büzüşdüyünü hiss elədi. Bu Yadigar Mirzənin peşmançılığını anlamaq demək idi. Yəni Uzun Həsən başa düşdü ki, oğlu öz əməlinə elə indicə peşmandır. Sanki oğlu ilə ürəyində dil-

İKİ ŞAH, İKİ SULTAN

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Artıq Şeyx Heydərə xəbər çatmışdı ki, Yadigar Mirzənin düşərgəsi ordunun dincəlməsi üçün qurulub. O da bu fürsəti əldən buraxmamağı Uzun Həsənə birdirmək istəsə də, Uzun Həsən onu qabaqladı.

- Şeyxin döyüş qabağı əhvalı necədi?
- Hökmdara bildirirəm ki, biz öz torpağımızdayıq. Adamlarımızın hər biri bu yerlərin bütün cığırlarına, bələnlərinə, dağına, dərəsinə bələddir. Düşmən hərəkətə gəlib müxtəlif tərəflərdən həmlə etmək istəyəndə, yolunun hansı tərəfə getdiyini bilmir, amma biz bilirik.

- Bu çox yaxşıdır. Kimin ki, ayağı öz torpağındadır, o, görək qorxmasın.

- Hökmdarım, qorxu bizə yaddır. Ancaq bir məsələ var.

- Bəlkə, Şeyx desin görək o nə məsələdir?

- Bildiyimə görə Yadigar Mirzənin orduları elə təzəcə düşərcə salmağa başlayıb, onlar yəqin ki...

Uzun Həsən əlini yuxarı qaldırdı. Şeyx Heydər sözünü yarımcıq saxladı.

- Bilirəm, sən deyəcəksən ki, biz görək onun dincəlməyinə imkan verməyək.

- Bəli hökmdarım, mənim demək istədiyim də elə budur.

- Şeyx mən yaxşı bilirəm ki, sən süvari dəstələrin çox sürətlə irəliləyib Yadigar Mirzəni arxadan sıxışdırar. Onu da bilirsən ki, Yadigar Mirzənin başını yalan vədlərlə dolduranlar ona deyiblər ki, nəinki Ağqoyunluların dayağı olan tayfalar, eləcə də, bizim Bayandurlar nəsilinin özü də bizim hakimiyyətimizdən narazıdır.

(romandan parçalar)

ata-oğul mahiyyəti yoxdur. Burada təcavüzkarla savaş var, xəyanətkara qarşı döyüş var.

Şeyx Heydər ağır təəssüratla dinləyirdi. Əvvəla, Uzun Həsənin hökmü əslində, onu sevindirmişdi, çünki o, Tanrıya dua eləyirdi ki, Yadigar Mirzə onun qılıncının qabağına keçməsin. Və bunu nə üçün arzuladığını da özü yaxşı bilirdi. Orası da var idi ki, Şeyx Heydər döyüşün ağırlığını öz üzərinə götürəndən sonra Uzun Həsənin Yadigar Mirzə ilə qarşılaşmada qalib gələcəyinə tam inanırdı. Şeyx Heydər əlini sinəsinə qoyub təzim elədi. Bu o demək idi ki, hökmdarın bütün dediklərinin hamısını axıracan anlayır və yeni əmrini gözləyir.

- Hə Şeyx, qoy Tanrı haqq savaşımızda bizim tərəfimizdə olsun.

Şeyx Heydər yenə təzim eləyib, dilləndi:

- Tanrının haqqın tərəfində olmağına öz varlığım qədər inanıram.

Hökmdar qılıncını siyirib Şeyx Heydərə gedəcəyi istiqaməti göstərdi:

- Atın bürdüməsin, ya Şeyx.

Bu dəfə Uzun Həsənin səsinə bir kövrəklik də duyuldu. O, artıq özünü indiyəcən saysız savaşlarının arasında görə bilmədiyi bir qanın içində görürdü.

Şeyx Heydər bir anda Qarabağ köhlənin belinə sıçradı. O, atına elə bir təlim keçmişdi ki, sahibi belinə sıçrayan kimi sanki onun istəklərini hiss edir, duyurdu. Şeyx əvvəlcə atın yüyəni çəkdi, at dal ayaqları üstə şahə qalxdı. Bir kişnərti ilə sanki düşmən üstünə

yadına gəlirdi ki, nənəsi Sara xatun atasının varisi kimi Zeynal Mirzəni gördüyünü gizlətməmiş və Yadigar Mirzənin də bilməsini istəmişdi. Amma o vaxt Yadigar Mirzə də böyük qardaşları Uğurlu Məhəmməd Mirzə kimi bu bölgüdə narazı qalmışdı. Ona ayrılan ərazini başlı-başına buraxıb, Osmanlı sarayına üz tutması da illər öncəsi olan narazılığının nəticəsi idi.

Zeynal Mirzə başa düşürdü ki, daha bu məsələlər haqqında düşünməyin heç bir mənası yoxdur. Yadigar Mirzənin bu döyüşdə qalib gəlməsi bütün Bayandurlar nəslinin Uzun Həsənin tərəfində olan adamlarının edamı deməkdir. O cümlədən elə atasının da, özünün də... ölümünə artıq sultan sarayında artıq fitva verilmişdi. Zeynal Mirzə bu düşüncələri at üstündə, öz süvariləri ilə Yadigar Mirzənin sol cinahından hücumla keçərkən xəyalından keçirirdi, birdən qarşısında Yadigar Mirzənin atlılarını gören kimi bütün düşüncələri dağıldı. Yalnız onun üstünə siyirmə qılınc gələn döyüşçünü gördü. Yahu - deyə hücumla keçən yağının zərbəsinə qalxanını qarşı tutdu. Elə həmin andaca onun qılıncı yağının qılınc vuran qolunu üzüb atdı. Qolundan qan süzülə-süzülə at üstündə meydandan çıxan döyüşçünün necə qışqırdığını eşitmədi. Çünki qana süsəmiş yağı hər tərəfdən onun üstünə gəlməkdə idi.

- Hamınız qılınc vuran qolunuzdan məhrum olacaq, başınızı itirəcəksiz, çünki yerinizdən-yurdunuzdan çox

ləşdi: «Artıq gecdir, bu peşmançılıq sənə başını xilas edə bilməyəcək». Deyəsən, oğlu da ona yalvarırdı: «İndi öz oğlunu bu meydanda qanına qəltan edəcəksənmi?» Özü ona cavab verir: «Bəli, sən qanına qəltan olunmağa layiqsən». Oğlu yenə yalvarışlı nəzərlə baxır: «Ata, buna sənənin əlin necə qıyar?» Uzun Həsən düşüncəsində qəti hökm verdi: «İndi görərsən».

Yadigar Mirzə qəflətən yuxudan ayılmış kimi atını dəhmərlədi. O istədi ki, atın cilovunu yana tərəf döndərsin. Bəlkə, qaçıb meydandan canını qurtara bildi. Bəlkə, Uğurlu Məhəmməd Mirzə kimi heç onu da öldürmədilər - düşündü. Yox, deyəsən, at onun sözünə baxmadı. Yana çökəlmiş yüyəni başı ilə dartıb boşaltdı. Qarşısında kişnəyən ayğıra tərəf şığıdı. Yadigar Mirzə Uzun Həsənə qarşı-qarşıya gələncən, siyirmə qılınc atasının önünə çatanacan qalxanını qaldırmağa belə macal tapmadı. Uzun Həsənin qılıncı bir anda oğlunun başını boynundan qopardı. Baş yerdə dıqırlandı. Vahimələnmiş at kənara sıçradı. Yadigar Mirzənin başsız bədəni atın üzərində dayanmadı. Bir tərəf üstə yığıldı. Bir ayağı üzəngiyə ilişmişdi. At meydan boyu onun başsız bədənini böyrüncə dolandırdı. Bədənə axan qan sanki yerdə Yadigar Mirzənin xəyanətkar taleyi haqqında hökm yazırdı.

(Davamı var)